

FORFATTERMØTET

Journalist i Tara LISBETH SKØELV

Lisbeth intervjuer hver gang en aktuell forfatter med utgangspunkt i temaet i boken.

I DETTE NUMMERET:

ELLEN VAHR

Aktuell med andre boken i trilogien om Thea, «**Bakeriet i Brooklyn**». Den første boken i trilogien, «Miss Marie», blir gjenutgitt under tittelen «Reisen til Idle Hour» i år. For debutromanen «Gaven» ble hun nominert til Bokhandlerprisen. Romanene er oversatt til tysk. Hun har også skrevet sakprosa-bøkene «Drømmekraft» og «Våg livet».

– STOLT AV MINE MODIGE FORMØDRE

Ellen Vahr har skrevet om både tipp-tipp-oldemoren og bestemoren i romanene sine. Hun mener vi må ta lærdom av dem og våge mer. – Jeg er helt sikker på at det er mange som går rundt med ubrukte gaver, sier den bokaktuelle forfatteren.

Av Lisbeth Skøelv Foto: Svein Finneide og privat

Du tar opp tråden fra din forrige roman, «Miss Marie», det handler fortsatt om USA-fareren Thea under første verdenskrig i «Bakeriet i Brooklyn» – og om å finne sin egen vei og bli fri. På hvilken måte?

– Thea er, som så mange andre kvinner, drevet av pliktfølelse og av andres forventninger, og hun kommer lenger og lenger vekk fra det som er hennes egentlige drøm. Gjennom motstand og hindringer i Amerika blir hun sterkere, og hun forstår at hun må gjøre det som gir livet hennes mening. Men det krever styrke å bli en selvstendig kvinne og mot til å stå ved seg selv. Og på denne humpete, utrygge veien av prøving og feiling, finner Thea etter hvert mer og mer tilbake til seg selv.

Begge romanene bygger på din egen bestemors historie. Hvordan kom du på ideen om at det kunne bli bøker av den?

– Da jeg var liten fikk jeg vite at bestemor, Thea, hadde arbeidet for Amerikas rikeste familie under første verdenskrig. Hun var sytten år da hun reiste alene over

Atlanterhavet med en mørklagt båt, midt under en krig som i stor grad ble utkjempet på havet. Historien gjorde inntrykk på meg. Men det var først da jeg arvet tre album etter hennes død at jeg forsto at dette var en skattkiste. De gamle postkortene og svart-hvittbildene av bestemor i hvit uniform foran et stort landsted, vekket nysgjerrigheten min. I tillegg var jeg fascinert av tidsperioden: Amerika som går inn i første verdenskrig. Jazzen som fyller New Yorks dansesaler. Kvinnefrigjøringen. Det var et eventyr jeg ikke kunne la ligge.

Thea var bare 17 år da hun forlot fattigdom i Norge for å jobbe som tjenestepike i Amerika under første verdenskrig. Hva sier det om henne?

– Jeg synes hun var en sterk, ung kvinne som tok et stort ansvar. Hun var eldst i søskenflokket og datter av en baker på Kampen i Oslo. Krigen som herjet i Europa førte til kornmangel i Norge, og bakerfamilien manglet mel. Da de sto i fare for å miste både hjemmet og bakeriet, ville Thea hjelpe familien økonomisk. Men det forteller meg også

ELLEN VAHR

Alder: 57. **Bor:** Vollen i Asker.

Familie: Mann og to voksne barn. **Yrke:** Forfatter og profesjonell coach. **Sosiale medier:** Ellen Vahr og Forfatter Ellen Vahr (Facebook), @ellenvahr (Instagram) og ellenvahr.no (nettside).

VÅGET Å KJEMPE: – Jeg ville vise noe av kvinnekampen i boken. Og mulighetene for endring, som alltid ligger der for de som våger å kjempe, sier forfatter Ellen Vahr om sin siste roman.

MED BESTEMOR: Ellen sammen med bestemor Thea da hun var ett år. Hun var 27 år da bestemoren døde i 1991.

LANDSTED: Idle Hour – landstedet til familien Vanderbilt på Long Island i New York.

UNG THEA: Thea, kalt Miss Marie i USA, reiste til Amerika som 17-åring under første verdenskrig, for å redde familiens bakeri på Kampen i Oslo.

TJENESTEPIKENE: Thea, i hvit uniform, i tjeneste hos familien Vanderbilt på landstedet Idle Hour på Long Island.

VANDERBILT-FAMILIEN: Mr. Vanderbilt sammen med sin datter Consuelo, hertuginnen av Marlborough. Vanderbilt-familien var den gang Amerikas rikeste familie. Consuelo ble et forbilde som aktivist for kvinners rettigheter og en inspirasjon for Thea til å våge å stå opp for tjenestepikenes rettigheter.

at hun var eventyrlysten. Jeg tror nok det spennende livet i Amerika lokket.

Synes du valgene hun tok var modige?

– Jeg synes valgene hun tok var særdeles modige. Det største og vanskeligste valget, var nok valget om å reise. Hun hadde en kjæreste hjemme, skreddersvennen Hans, som snakket om forlovelse. Det å reise betød at hun kanskje aldri fikk se verken familien sin eller Hans igjen. I Amerika sto hun overfor nye valg, å kjempe tjenestepikenes kamp eller tie, å reise hjem eller forsøke drømmen om et bakeri i Amerika, å holde på kjæresten Hans eller å la seg sjarmere av Mr. Vanderbilts kjeffe, irske sjåfør, Paul. Men det er viktig å tilføye at selv om romantrilogien er basert på virkelige hendelser, har jeg blandet fakta og fiksjon.

Hva fortalte bestemoren din om livet i USA?

– Det var en tid hun hadde lagt bak seg, eller valgte å holde for seg selv. I dag angrer

jeg selvfølgelig på at jeg ikke spurte henne mer om livet hennes i Amerika mens hun levde. Bildene og postkortene har vært til stor hjelp, og andre familiemedlemmer, både i Amerika og i Norge. I tillegg har jeg gjort mye research. Jeg har lest flere bøker om Vanderbilt-familien, lett i arkiver og samarbeidet med et historielag på Long Island. Det at jeg har bodd i USA og jobbet på Nordic Heritage Museum i Seattle, har gitt meg innsikt i utvandringshistorie. Jeg har også besøkt en av Vanderbilt-eiendommene utenfor New York, og sett forskjellene mellom «upstairs» og «downstairs». Men som salene ovenpå var overdådige og elegante, var tjenerfløyen i kjelleren også pen og velholdt. I det store og hele tror jeg at bestemor hadde en god tid der.

Hvilket forhold hadde hun til den rike og mektige Vanderbilt-familien etter at hun sluttet å jobbe for dem?

– Jeg tror det preget livet hennes å ha arbeidet for familien Vanderbilt. Hun elsket

å omgi seg med vakre ting, duker, vaser og fint porselensservise. Hun bar ofte en pelsboa når hun skulle i selskap, en gave hun hadde fått i Amerika. Og på toalettbordet hennes sto det alltid en flaske med Gloria Vanderbilt-parfyme.

Hun opplevde et strengt hierarki. Hvordan tror du livet hennes var som tjenestepike?

– Som ung bakerdatter fra Kampen må det ha vært overveldende å komme til en så ekstrem rikdom. Tjenerstaben var en egen verden. Det var hierarkier og systemer, og selv tjenerne hadde egne tjenere. Thea startet på kjøkkenet, men etter hvert ble hun tjenestepike for barnepikeren, og kom seg opp fra kjelleren, fra kjøkkenet og til stuene. Der fikk hun gå i hvit uniform og ble respektert. Da vinteren kom reiste hun med tjenerstaben inn til byhuset på Fifth Avenue, det største herskaps huset på Manhattan. Jeg tror det var hardt arbeid, lange dager og lite fritid. Dessuten, de kvinnelige tjenerne var

«Det var først som voksen at jeg forsto hvor utrolig historien hennes var. Hvor modig hun hadde levd»

nederst på rangstigen. Det gjorde dem sårbare, og de kunne lett bli ofre for overgrep og grov urettferdighet. En urettferdighet Thea etter hvert begynte å kjempe mot.

For i begge de første bøkene i trilogien står kvinnekampen sterkt, og både bestemoren din og Vanderbilt-kvinnene var aktive i kampen. Hva tenker du om det?

– Dette var en tid i endring. Selv om kontrasten mellom fattig og rik var stor, sto Vanderbilt-kvinnene og tjenestepikene sammen om å kjempe for kvinnes grunnleggende rettigheter. Den berømte Consuelo Vanderbilt var en ivrig aktivist, og ble et forbilde for Thea. Consuelo ble giftet bort til en britisk hertug, et giftermål som blant annet har inspirert serieskaperen bak «Downton Abbey». Senere brøt hun ut av det ulykkelige ekteskapet, for så å engasjere seg i kvinnekampen. I Amerika stiftet Thea bekjentskap med suffragettene, som var kjempere for kvinnes stemmerett både i Amerika og Storbritannia tidlig på 1900-tallet.

Din mormor må ha levd et ekstraordinært liv for en kvinne av den tiden. Visste du dette da du var ung?

– Det var først som voksen at jeg forsto hvor utrolig historien hennes var. Hvor modig hun hadde levd. Hun gikk med flygeblader på Grorud for motstandsbevegelsen under andre verdenskrig. Kanskje påvirket av tiden i Amerika, at det var viktig å kjempe for noe.

Hvordan husker du bestemoren din i dag?

– Som en sterk og klok kvinne, et varmt vesen, et samlingspunkt for familie og venner. Hun hadde en aura av noe helt spesielt over seg. Hun snakket og skrev flytende engelsk, noe som var ganske uvanlig for hennes generasjon. Og som barn var det

ekstra stas å få smake på alle de gode kakene hun tryllet fram.

Hva tror du hun ville sagt dersom hun visste at livet hennes inspirerte til flere romaner?

– Jeg håper at hun hadde likt at jeg satte søkelys på kampviljen hennes. Rettferdighetsforkjemperen. At hun hadde det gode i seg, og motet til å stå opp for det hun trodde på.

Kjenner du igjen noe av henne i deg selv?

– Jeg kjenner meg igjen i staheten hennes. Viljen til å ta sjansen på nye ting, og å våge å endre kurs underveis om jeg ikke skulle lykkes.

I debutromanen din, «Gaven», skrev du om tipp-tipp-oldemoren din, Anne Brannfjell, Norges mest kjente kloke kone. Hvorfor denne fascinasjonen over dine formødre?

– Det er formødrene våre som har kjempet for de rettighetene vi i dag kanskje tar for gitt. Det er en respekt og en ydmykhet for historien. Et ønske om at vi ikke skal glemme, men lære. Det er fremdeles nok av kamper å kjempe for undertrykte kvinner i verden.

Er du stolt av dine egne formødre?

– Jeg er stolt av formødrene mine, og av alle de kvinnene som har gått før oss og staket ut veien. Alt det de har kjempet, selv om det kostet dem dyrt til tider. Både Anne i «Gaven» og Thea i «Bakeriet i Brooklyn» hadde det til felles at de trosset frykt og fordommer, fulgte hjertet og gikk sine egne veier.

Du skriver ofte om sterke kvinneskjebner. Hvorfor?

– Jeg er kvinne selv, og har vært igjennom en reise. Etter utdannelsen på Handelshøy-

skolen i København, jobbet jeg i 20 år innen finans og forsikring, før jeg valgte å følge hjertet. Jeg utdannet meg til coach og startet et inspirasjonscenter for kvinner, som jeg drev i ti år. Senteret ble en suksess, men det var mer som kallet på meg. Jeg ønsket å dele mine erfaringer med å endre kurs i godt voksen alder. Det resulterte i to sakprosa-bøker om å følge hjertet – om å våge. Jeg tror kvinner generelt er sterke. Men mange tør ikke å bruke denne kraften i frykt for å ta plass, være for mye, eller at de ikke vil lykkes. Jeg ønsker gjennom bøkene mine å inspirere flere til å våge å leve ut drømmene sine.

Men det var andre ting som også tvang frem en endring. Da du jobbet innen forsikring og finans ble du syk. Hva skjedde?

– Jeg var en typisk «flink pike», først på jobb og sist hjem, og jeg etterutdannet meg kontinuerlig. Hjemme hadde jeg familie med to små barn. Jeg løp i et hjul som aldri stoppet, helt til jeg en dag møtte veggen. Jeg ble hentet i ambulanse, og det eneste jeg tenkte da de kjørte meg til sykehuset, var at dette hadde jeg ikke tid til. Det å møte veggen var en wake-up call, men det er ikke riktig at jeg endret kurs da. Jeg fortsatte det trygge, forutsigbare livet mitt i hamsterhjulet. Det skulle ta mange år før jeg fant tilbake til drømmen, og enda flere år før jeg tok mot til meg og gjorde den virkelig.

Du har skrevet to sakprosa-bøker om å følge hjertet – om å våge. Hva fikk deg selv til å til slutt tørre å virkelig gjøre drømmen din?

– Min drøm handlet om å jobbe med mennesker, skrive bøker og starte mitt eget firma. Men selv om jeg forberedte meg godt og lenge, tok det tid før jeg våget å gi slipp. I dag vet jeg at all endring, vekst og utvikling krever at vi går utenfor komfortsonen. Der

NESTE BOK: I neste bok i trilogien herjer spanskesyken, og landstedet der Thea jobber blir omgjort til et rekonvalesens-sykehus. – På et av de gamle fotografiene i albumet sitter bestemor på trappen til landstedet i en hvit Røde Kors-uniform. Å begynne på den siste delen av historien er for meg å sette ut på en ny og spennende reise, sier Ellen Vahr, her med familiens katt, Askepott.

«Ofte ser vi på det å virkeliggjøre drømmer som langt mer alvorlig enn det er»

frykten er, der er også drømmen. Jeg gjorde frykten til en venn og en veiviser. Så lenge jeg hadde tillit til at jeg kunne stå i både et positivt og et negativt resultat, var det virkelig ingenting å frykte. Om jeg ikke lyktes med coachingen, om ingen kjøpte bøkene mine, ville jeg finne på noe annet å gjøre. Ofte ser vi på det å virkeliggjøre drømmer som langt mer alvorlig enn det er.

Hvilke råd vil du gi til kvinner 40+ som lurer på om de skal forlate det trygge og følge drømmene sine om en ny vei i livet?

– Mitt råd er å tenke igjennom hva du får ut av å bli værende der du er. Det paradoksale er ofte at med en gang du klarer å sette ord på det som holder deg tilbake, blir valget enklere. Fordi du forstår valget på en ny måte. Det handler ikke

lenger bare om hva du tør eller ikke tør. Det handler helt konkret om hva du er villig til å gi avkall på for å nå drømmen. Og er ikke drømmen din så viktig at det er verdt å gi avkall på det du må gi avkall på, så aksepter det. Kanskje er ikke tiden moden ennå. Kanskje du må gå noen runder til først. Kanskje er prisen altfor høy. Men er du klar, skal du slutte seigpiningen og hoppe. Jeg er helt sikker på at det er mange som går rundt med ubrukte gaver. ■

OM BOKEN:

«Bakeriet i Brooklyn»

«Thea har forlatt familien sin i Kristiania for å arbeide for den rike og mektige Vanderbilt-familien i Amerika. Drømmen er å tjene så mye penger at hun en dag kan reise hjem og kjøpe tilbake familiebakeriet. Så dukker Amanda opp, den livsglade jenta hun delte lugar med på overfarten.

Amandas møte med Amerika har vært langt mer brutalt enn Theas, og hun trenger Theas hjelp. Amerika er drømmenes sted, de satser alt og åpner et bakeri i Brooklyn, men Amanda har sine egne planer, og snart befinner Thea seg i en umulig situasjon som tvinger henne til å se seg selv på en helt ny måte.

‘Bakeriet i Brooklyn’ er et fengslende møte med rikdom for 100 år siden, og jassen som fyller New Yorks dansesaler. Det er en varm roman om baking, vennskap og kjærlighet, men først og fremst er det en fortelling om å finne sin egen vei og bli fri.» **Aschehoug, 379 kr.**

